

Prof. dr hab. Krystyna Pieniążek-Marković
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ocena dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej

dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000*. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2024.

Podstawę prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydatki ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 ze zmianami) oraz uchwała Rady Naukowej Instytutu Slawistyki PAN z dnia 5 maja 2025 r. w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie nauki o kulturze i religii dr Ewie Wróblewskiej-Trochimiuk.

Pani doktor Ewa Wróblewska-Trochimuk w czasie studiów licencjackich i magisterskich zdobyła wykształcenie filologiczne w zakresie filologii klasycznej i słowiańskiej (licencjat), w specjalności kroatystycznej (magisterium, 2008), a następnie obroniła doktorat (2016) w zakresie kulturoznawstwa na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny w wieku XIX i XX* napisanej pod opieką naukową dr hab. Grażyny Szwat-Gyłybow, prof. IS PAN, na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Na tym samym wydziale doktor Wróblewska-Trochimiuk zdobywała stopnie naukowe w zakresie filologii, tam też ukończyła studia podyplomowe (2009) w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego.

O nadanie stopnia doktora habilitowanego Kandydatka nie ubiegała się wcześniej.

Od 2013 roku doktor Wróblewska-Trochimiuk związana jest z Instytutem Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, najpierw jako pracowniczka inżynierijno-techniczna, następnie asystentka, a obecnie adiunkta (od 2017 roku), pełniła równocześnie funkcje kierownicze: Kierowniczką Zespołu Obsługi Badań Naukowych IS PAN (2015–2019) oraz Zastępczyni Dyrektora ds. Ogólnych IS PAN (2019–2023).

Kroatystyczne (które przeważają) i serbistyczne (a także ukrainistyczne i słowacystyczne) badania prowadzone przez dr Wróblewską-Trochimiuk podążają w kierunkach znacznie poszerzających obszarowo polskie osiągnięcia w tej dziedzinie. W polskiej kroatystyce i serbistyce (a przed 1991 roku w polskiej jugoslawistyce) zdecydowanie dominowały prace literaturoznawcze i językoznawcze. W ostatnim czasie ważne miejsce

zajmują także prace dotyczące kina chorwackiego, natomiast Ewa Wróblewska-Trochimiuk – zarówno w książce podoktorskiej, jak i monografii wskazanej jako główne osiągnięcie w niniejszym postępowaniu habilitacyjnym – eksploruje pola badawcze pozostające dotąd poza horyzontem zainteresowania i poza oczywistym wyborem filologii, z której pierwotnie wyrosła (tak zakładam nie znając jednak tematów pracy magisterskiej i licencjackiej, gdyż w autoreferacie nie zostały podane). Najpierw Habilitantka podjęła badania nad wizualnością na przykładzie chorwackiego plakatu politycznego, a następnie jeszcze bardziej przeszła z tradycyjnie pojmowanego „tekstowego świata” do praktyk społecznych i kulturoznawstwa. Obie jej książki autorskie stanowią znaczący wkład w rozwój nauk o kulturze i rozwój badań slawistycznych, a przy tym są ciekawą lekturą dla czytelnika spoza wąskiego kręgu kroatystycznych i serbistycznych znawców. Autorka bowiem zręcznie łączy wywód naukowy z przystępnością przekazu. Nie naruszając rygorów naukowości, nie uciekając w eseizm, lecz utrzymując swoją narrację w ryzach naukowości pisze książkę dostępną wszystkim zainteresowanym współczesnymi losami Chorwacji i Serbii. Książka dowodzi świetnej orientacji w płataninie problemów obu krajów i społeczeństw.

Habilitantka jest badaczką o wyraźnie sprofilowanych zainteresowaniach, rozpoznawalną i cenioną nie tylko w Polsce, lecz także na arenie międzynarodowej. Zresztą, jej aktywność na forum międzynarodowym może imponować (20 konferencji po doktoracie, w tym sześć ważnych wydarzeń naukowych w Polsce oraz 14 w świecie: Giessen, Praga, Lima, Londyn, Graz, dwukrotnie Nowy York, Cambridge, San Francisco, Sofia, Berdiańsk, Boston, Chicago), podobnie jak aktywność grantowo-projektowa, z której wyjazdy te były finansowane. Już choćby pobieżne zaznajomienie się z dorobkiem Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk daje podstawę do twierdzenia, że spełnia on wymogi stawiane w postępowaniu habilitacyjnym.

Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku w sprawie habilitacji

Wydana w 2024 roku przez Instytut Slawistyki PAN, rozprawa *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000*, to zajmująca lektura prezentująca Chorwację i Serbię XXI wieku „z perspektywy ulicy”. Autorka analizuje narracje wizualne po 2000 roku, których nadawcami są weterani wojenni, zwolennicy retradycjonalizacji oraz ruchy miejskie w Serbii i Chorwacji wyrażające polityczny opór. Koncepcja książki jest drobiazgowo przemyślana w zakresie doboru tematu (podmiotów badań), materiału badań (źródeł), precyzji terminologicznej, metodologii badań. Dobrze pomyślana została struktura

książki, oferująca – poza trzema zasadniczymi rozdziałami analitycznymi – rys historyczny, ramy koncepcyjne, wyjaśnienia metodologiczne, spis ilustracji, abstrakty w języku polskim i angielskim oraz obszerną bibliografię dokumentującą jej imponujący obszar zainteresowań, badawczą wnikliwość, zorientowanie w tzw. literaturze przedmiotu. Szkoda, że zabrakło indeksu osób, w moim odczuciu to niedopatrzenie, które nie powinno się przydarzyć w naukowych monografiach.

W tym komparatystycznym studium, porównującym wizualną przestrzeń w zakresie wybranych problemów badawczych, Autorka z pieczołowitością dba o równowagę w doborze badanych źródeł a zwłaszcza o zachowanie obiektywizmu i powstrzymywanie się od oceny i emocjonalnego zaangażowania, co z pewnością nie jest zadaniem łatwym, szczególnie wówczas, gdy naukowa refleksja wyrasta z obserwacji uczestniczącej. Wywód w rozprawie Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk cechuje wrażliwość humanisty i dbałość o unikanie ocen deprecjonujących czy też łatwego sytuowania się na pozycji badacza „z lepszej części Europy”. Dbałość tę pokazuje już tytuł pierwszego rozdziału *Opowieść z południowej dzielnicy, czyli zamiast wprowadzenia*, z południowej właśnie, a nie ze wschodniej jak w tytule znanego filmu *East Side Story*, który stanowił inspirację nazewniczą tego rozdziału. Autorka artykułuje tę przyświecającą jej nieustannie pamięć o nieszufladkowaniu i nieorientalizowaniu regionu, do którego przyłgnęły stygmatyzujące i deprecjonujące określenia beczka prochu, bałkański kocioł, europejski Orient itp. Stwierdza, zresztą, że w 2000 roku obszar ten „wyłania się jako teren i społeczeństwo pokonfliktowe i postjugosłowiańskie” (s. 17). Książka pokazuje, że konflikty nie przestają się tlić, ale nie mają już charakteru zbrojnego, są odzwierciedleniem wewnętrznych antagonizmów i stanu „permanentnej rewolucji narodowej” społeczeństwa, „w którym bunt jest sprawą ogólnonarodową” (s. 23).

Badaczkę zajmuje przede wszystkim strona wizualna protestów, w tym strategia wizualnej autoprezentacji i taktyki ściśle powiązane z użytymi kodami, symbolami, znakami służącymi do jasnego oznaczenia światopoglądu określonej społeczności. Konieczność usytuowania, stosowanego przez „aktorów wydarzeń” i analizowanego w badaniach, kodu wizualnego w kontekście historycznym, społecznym i politycznym sprawia, że książka obok swojego potencjału naukowego w zakresie wybranego przedmiotu badań jest też wnikliwym „portretem” współczesnej Serbii i Chorwacji, ich odmiennych losów, odmiennych dróg wychodzenia ze wspólnego organizmu państwowego i odmiennych dróg transformacji ustrojowej.

W autoreferacie Autorka pisze: „Punktem wyjścia do podjęcia przeprowadzonych badań było przekonanie, że jednym z kluczowych narzędzi współczesnej aktywności politycznej stał się obraz” (s. 2). W przekonaniu tym zapewne utwierdziła się prowadząc wcześniejsze badania nad plakatem (książka *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny*, 2018). Pokazały one jak wielki potencjał wiedzytwórczy i symboliczny (Z. Darasz, recenzja książki, „Poznańskie Studia Slawistyczne” 2020, nr 18, s. 284) tkwi zarówno w przekazie wizualnym, jak i w „marginesowych przestrzeniach”. Badanym „marginesem” w pierwszej książce był oczywiście plakat, natomiast w ocenianej monografii za taki przekaz „z marginesu” uznać można komunikaty weteranów, ruchów miejskich, antymodernizacyjnych czy środowisk LGBT, od których Autorka rozpoczyna rozważania.

Wspomniałam o podjęciu przez Habilitantkę nowych w slawistyce (nie myślę wyłącznie o polskiej) naukowych eksploracji. Nowatorstwo badań zrealizowanych w ocenianej publikacji sprowadza się nie tylko do kierowania uwagi na obrazy widoczne w przestrzeni miejskiej i na sferę protestów (w ich ścisłym powiązaniu). Autorka zajmuje się bowiem kolektywnymi podmiotami, które dopiero wkroczyły na scenę polityczno-społeczną, wzniosły barykady i zatroszczyły się o swoją widzialność. Zajmuje się ostatnim ćwierćwieczem, wiele uwagi poświęcając również uzasadnieniu przełomowości roku 2000 w Serbii i Chorwacji. Nie wraca do początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, kiedy po 80. latach funkcjonowania we wspólnych organizmach państwowych drogi tych krajów i narodów się rozeszły (jakkolwiek było to rozstanie długie, krwawe, wyczerpujące – w różnym stopniu – obie strony), choć w istocie jej uwaga zwraca się także ku konsekwencjom tego rozstania. W obu krajach rok 2000 był rokiem wielkich nadziei, oznaczał radykalne zmiany w parlamentach, a wcześniej pożegnanie z prezydentami: Franjo Tuđmanem, który umiera w grudniu 1999 i Slobodanem Miloševićem, którego zmuszono do uznania niekorzystnych dla niego wyników wyborów, a następnie wydano w ręce Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii w Hadze. W efekcie dochodzi do poważnych przetasowań sceny politycznej, zmian kierunku polityki, rozbudzenia nadziei na rozpoczęcie wyczekiwanym reform. W rozdziale pierwszym w ten konglomerat przemian Autorka rozprawy wprowadza z wyczuciem, podaje informacje niezbędne do poznania kontekstu polityczno-społeczno-historycznego, ale nie przytłacza nadmierną drobiazgowością.

Wybierając do naukowego oglądu protesty analogicznych grup społecznych w obu krajach, Autorka pokazuje diametralną odmienność ich losów i widzialności (możliwości bycia widzialnym), pokazuje tym samym – choć podejrzewam, że nie był to oczywisty i

zakładany efekt końcowy prowadzonych badań – aktualną nieprzystawalność polityczno-społeczno-kulturowej rzeczywistości obu krajów. Uważna lektura rzuca również światło na przyczyny rozpadu Jugosławii. Zaryzykowałabym twierdzenie, że wiele mówi o jego nieuchronności, książka (może zwłaszcza w rozdziale poświęconym retradycjonalizacji) dotyka bowiem (odmiennych) fundamentów identyfikacyjnych i światopoglądowych pielęgnowanych w obu społeczeństwach.

W rozdziale pierwszym *Opowieść z południowej dzielnicy, czyli zamiast wprowadzenia* Autorka wyjaśnia podejście badawcze, formułuje pytania, na które zamierza odpowiedzieć w zakresie wyboru i analizy ikonosfery oporu, badania dyskursu wizualnego i okołowizualnego, podmiotowości. Wyjaśnia rozumienie takich pojęć i zagadnień, jak opór kulturowy, ruchy społeczne, protesty, podmiotowość, społeczeństwo obywatelskie, przestrzeń działań protestujących podmiotów, kwestię wizualności, tworzenie ikonsfery. Zastanawia się nad wyczerpywaniem się formuły protestów, wprowadza w perspektywę patrzenia na Serbię i Chorwację jako na kulturowe konstelacje, słusznie i potrzebnie podkreślając ich rozłączność, odmienność, ale też „zwierciadlaność” – nie w znaczeniu zwierciadlanego podobieństwa, lecz przegładania się, odbijania w sobie nawzajem. Na koniec pisze o osobistym wymiarze doświadczenia badawczego, o udziale w opisywanych protestach, o emocjonalnym (nie)zaangażowaniu, o kibicowaniu demokratycznym zmianom i badawczej powściągliwości, które nie jest jedynie wstępną deklaracją, lecz wdrożoną w pracy, dostrzegalną strategią. Sprytnym rozwiązaniem było rozpoczęcie książki od wciągającego opisu protestów środowisk LGBT – czytelnik został „kupiony”.

Rozdział drugi *Protesty weteranów wojennych, czyli wizualne nadwyżki i niedobory*, traktujący o protestach i (nie)widoczności weteranów uczestników wojen z lat 1991–1995 najwyraźniej pokazuje rozbieżność rzeczywistości po obu stronach granicy, również najgłębiej wkracza w przeszłość. Autorka słusznie mówi o wizualnej nadreprezentacji chorwackich *branitelja* i wizualnej atrofii serbskich *boraca*, o dwóch modelach faktycznego i wizualnego funkcjonowania weteranów, a także o tym, że wobec żadnej z tych grup nie stosuje się określenia weterani. Podjęcie tego wizualnego obszaru nieuchronnie prowadzi ku przeszłości, wojennym doświadczeniom, powojennym rozliczeniom, wizjom przyszłości. Podczas gdy jedni upominają się o utrzymanie swej wyjątkowej, heroicznej pozycji, niejako zagwarantowanej w Konstytucji, o niepodważalne miejsce w chorwackim imaginarium niepodległościowym, drudzy domagają się zauważenia nie w celach heroizacji, a fizycznego

przetrwania, komunikują potrzebę wsparcia ekonomicznego i zdrowotnego. Badaczka ze znawstwem bada wizualną narrację obu podmiotów i o obu podmiotach, świetnie dobiera wizualne ilustracje tej narracji, ze znawstwem również mówi o złożonym historyczno-społecznym kontekście, w którym obie narracje są osadzone. Rozdział podejmuje niezwykle drażliwe kwestie związane z dziedzictwem jugosłowiańskim, koniecznością powojennych rozliczeń, współpracą z Trybunałem w Hadze, podważaniem kodów męskości. W jednym kraju mówimy o obrońcach (bohaterach), w drugim „nie mówimy” o uczestniczących w wojnie, bo przecież wojny „nie było”. Przemilczanie roli i udziału Serbii w wojnach z lat dziewięćdziesiątych nie pozwala „widzieć” jej weteranów. Autorka dotyka palących społecznie problemów, do których łatwo formułować jednoznaczne opinie, tym bardziej cenię powściągliwość i odpowiedzialność za słowo.

Rozdział trzeci *W obronie tradycji, czyli obrazy antymodernizacyjne* kieruje więcej uwagi na terażniejszość i narracje konserwatywne, na kwestie kulturowo-tożsamościowe. Nie są one analogiczne (problemowo/tematycznie). Z Chorwacji autorka wybrała do badań wizualność protestów organizowanych przez środowiska antyaborcyjne, których działalność z czasem (co zostało dobrze pokazane) objęła niemal wszystkie sfery życia społecznego. Zwolennicy retradycjonalizacji utrwalają segment chorwackiego imaginarium identyfikacyjnego fundowanego na katolicyzmie. Z serbskich zjawisk zostały wybrane do analiz protesty środowisk nacjonalistycznych, towarzyszące sporom o dziedzictwo narodowe. W obu krajach spory dotyczą zatem różnych zjawisk, aktywizują różne środowiska i różne wizualne narracje. W moim przekaniu dobór badanych źródeł doskonale pokazuje, wokół jakich wartości koncentrują się społeczne debaty w obu krajach, a tym samym prezentuje odmienność społeczno-politycznej rzeczywistości. Z lektury tego rozdziału nasuwa się wniosek, że procesy zachodzące w tym zakresie w Serbii po roku 2000, poszukiwania tożsamościowych fundamentów i strategii separacyjnych m.in. w powrocie do kultu swoich bohaterów narodowych i mitów (p. w. kosowskiego), w Chorwacji dokonały się dekadę wcześniej, a najbardziej wyrazistym gestem separacji było oczywiście wyjście ze wspólnego państwa. Jeśli chodzi o Chorwację, Autorka pokazuje paradoksy działań środowisk antyaborcyjnych, które usiłując zapobiec sekularyzacji i liberalizacji, mówią językiem liberalnej demokracji. Świetnie została pokazana dialektyka zasłaniania i odsłaniania pewnych obrazów (przykład wizerunku Ratka Mladicia), utrwalania i dekonstrukcji określonych narracji, bohaterów, obrazów.

Czwarty rozdział książki (a trzeci rozdział analityczny) pt. *Protesty antykapitalistyczne, czyli obrazy silne słabością* skupia uwagę na społecznych ruchach antykapitalistycznych, wyrastających z oporu wobec sposobu funkcjonowania i zarządzania przestrzenią postsocjalistycznych miast. Oferuje on dużą dawkę wiedzy o postsocjalistycznych politykach (a raczej o braku spójnej polityki i zaniedbaniach) urbanizacyjnych na przykładzie stolic, Belgradu i Zagrzebia. Głównymi aktorami opisywanych procesów są świadomi swego „prawa do miasta“ (Lefebvre) obywatele miast (obywatelstwo miejskie, Painter), organizatorzy protestów miejskich (w rozumieniu Manuela Castellsa, s. 203). Silne i słabe obrazy (Krajewski) wytworzone w miejskich protestach antykapitalistycznych (często równocześnie antyrządowych) Autorka odnajduje w licznych alternatywnych przedsięwzięciach dotyczących opustoszałych fabryk, ulic w centrum miasta, bezpłatnego dostępu do studiów (Zagrzeb). Podaje ciekawe przykłady aktywności w zakresie widzialności i tworzenia sfery obrazowej, wykorzystanie cielesności, żywej ludzkiej tkanki (blokady, performanse, okupacje), przedmiotów codziennego użytku (zamienionych na rodzaj eksponatu muzealnego), rozbudowanych wydarzeń kulturalnych i wiele innych, uruchamiając przy tym nieoczywiste tropy interpretacyjne związane z kapitalistyczną logiką, ruchem i bezruchem, nieistotnością i wymownością (przykład przepychacza). Rozdział ten ponownie pokazuje odrębność sytuacji chorwacko-zagrzebskiej i serbsko-belgradzkiej, wynikającej już choćby z faktu silnego zaplecza protestów o charakterze miejskim w Belgradzie (s. 231) i odmienności „adresata“. Trudno nie zgodzić się z konstatacją, że „Protesty odbywające się w Belgradzie wytwarzały dla siebie szersze – europejskie i światowe – ramy“ (231). Autorka pisze o kreowaniu w Serbii wizualnego (i nie tylko) dyskursu miejskości w opozycji do wyobrażeń prowincji, o protestach przeciwko reżimowi prezydenta Vučića, o sprawie Piątego Parku, a zwłaszcza o projekcie „Belgrad na Wodzie“. Opór wobec tego ostatniego został niezwykle ciekawie zobrazowany, co Autorka pięknie analizuje. Nietuzinkowym materiałem do interpretacji był też protest z 26 kwietnia 2015 roku i analizowane na jego przykładzie praktyki zasłaniania.

Badając różne typy protestów i różne sposoby artykulacji podmiotowości, Autorka doszła do wniosku (pisze o tym w podsumowaniu, traktowanym jako piąty rozdział książki i zatytułowanym *Obrazy konserwatywne, czyli w stronę podsumowania*), że wytworzone podczas protestów obrazy przeniknięte są logiką konserwatywną (podjęta tutaj została refleksja nad pojęciem konserwatyzmu), „odtworzają ustalone sposoby percepcji i organizacji pola wizualnego“ (Autoreferat s. 10). Konstatacja ta budzi we mnie pytanie o to, jakie

warunki musiałyby spełnić obrazy, żeby można je było uznać za nowatorskie, innowacyjne, nowoczesne, niekonserwatywne? Jeżeli badania tak różnorodnego materiału wiodą do przekonania, że wszystkie istniejące obrazy przeniknięte są logiką konserwatywną, to czy Autorka nie powiada, że każdy obraz towarzyszący protestom zawsze jest konserwatywny? A może to specyfika badanej „południowej dzielnicy”?

Zdaniem Autorki, przeanalizowane przez nią obrazy dają się podzielić na kilka kategorii: obrazy permanentnego kryzysu, obrazy modalne, obrazy ocalające, obrazy zakorzenione i obrazy sprawujące władzę. Jestem przekonana, że ta propozycja kategoryzacji znajdzie zastosowanie w odniesieniu do innych obszarów badawczych i opisu wizualnych narracji tworzonych w obronie swego. Wszak pierwszy człon tytułu monografii *Naszego nie damy* akcentuje ten właśnie aspekt siły napędowej protestów i ich wizualnego kodu – obronę (przed przejściem, naruszeniem) tego, co uznawane jest za własne.

Autorka podjęła się badania aktualnych wydarzeń, teraźniejszości, co zawsze związane jest z trudnością wynikającą z konieczności uchwycenia w pewne ramy zjawisk, które jeszcze nie zastygły. Adekwatnie do analizowanego materiału sięga do różnych tradycji badawczych, wykazując się doskonałą znajomością teorii i metod. Książka jest świetnym przykładem tego, jak metodologię uczynić immanentną częścią własnej refleksji. Jest przykładem wyrafinowanego połączenia tematu, dogłębnych badań oraz perspektywy teoretycznej. O „kulturowych konstelacjach” – jak autorka nazywa Serbię i Chorwację – w ich „ulicznej” narracji wizualnej czytałam w publikacji dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000* z zainteresowaniem (potykając się jednak czasem o „literówki” i redakcyjne przeoczenia). Z uwag redakcyjnych wymienię brak rozwinięcia skrótów, kiedy pojawiają się one po raz pierwszy (np. NDH s. 20, muzeum MSU s. 209) lub wyjaśnienia, czym są pewne opisywane podmioty (np. organizacja Otopr, s. 22, tzw. mafia zemuńska, s. 22).

Oceniana monografia to praca nie tylko o obrazach, wizualności, widoczności, to wnikliwa, nieocenająca, rzeczowa, wiarygodna, dobrze napisana książka o współczesnej Chorwacji i współczesnej Serbii oparta na solidnych fundamentach teoretycznych. Pozycja ważna dla przedstawicieli różnych dyscyplin. O zainteresowaniu publikacją świadczą choćby spotkania i debaty z Autorką, o których wspomina (lub nie) w przygotowanej dokumentacji. Sama brałam udział w jednej z nich, zorganizowanej przez Zakład Literatur Południowosłowiańskich Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Osiągnięcie naukowe_dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000 z naddatkiem spełnia wymogi osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój nauk o kulturze i religii.*

Pozostałe osiągnięcia naukowe (po doktoracie)

Po uzyskaniu stopnia doktora ukazały się (nie licząc ocenianej wyżej monografii) dwie autorskie monografie, dla których rozprawa doktorska stanowiła punkt wyjścia: w języku chorwackim *Umjetnost na marginama: Hrvatski politički plakat u 19. i 20. stoljeću* (2019). Institut za etnologiju i folkloristiku, Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk oraz w języku polskim *Sztuka marginesów: Chorwacki plakat polityczny* (2018). Instytut Sławistyki PAN, Libron. <https://hdl.handle.net/20.500.12528/1908> – książka otrzymała nagrodę Fundacji Sławistycznej za Debiut Książkowy z Dziedziny Sławistyki (2019), była też nominowana do Nagrody im. prof. Jerzego Skowronka (2019).

Kandydatka do stopnia była również współredaktorką dwóch monografii oraz redaktorką pięciu numerów czasopism naukowych „Slavia Meridionalis” (2019 nr 19) i „Sprawy narodowościowe. Seria nowa” (2021 nr 53, 2022 nr 54, 2023, nr 55, 2025 nr 57).

Od 2021 roku jest redaktorką naczelną czasopisma „Sprawy narodowościowe. Seria nowa”.

Opublikowała 11 artykułów w recenzowanych i ważnych dla środowiska czasopismach naukowych („Slavia Meridionalis”, „AUC Studia Territoria”, „Journal of Historical Geography”, „Sprawy Narodowościowe: Seria nowa”, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo”, „Narodna umjetnost”, „Herito”, „Studia Litteraria Universitatis Iagellonicae Cracoviensis”, „Poznańskie Studia Sławistyczne”), sześć rozdziałów w monografiach wieloautorskich, 25 rozdziałów w tomach (1–10) *Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach* oraz cztery artykuły recenzyjne w czasopismach naukowych.

Wygłaszała referaty na 20 międzynarodowych konferencjach w całym świecie. Była współorganizatorką trzech międzynarodowych spotkań naukowych.

Kierowała dwoma projektami finansowanymi przez NCN oraz Fundację na rzecz Nauki Polskiej. Jest wykonawczynią w granie „Topos «wmurowanej kobiety» w kulturach Europy Południowo-Wschodniej i Węgier” finansowanym przez NCN i kierowanym przez prof.

Grażynę Szwat-Gyłybow. Była wykonawczynią w granie „Idee wędrowne na słowiańskich Bałkanach (XVIII–XX w.)” finansowanym przez NCN.

Jest członkinią międzynarodowych organizacji naukowych: The Polish Commission of Balkan Culture and History (AIESEE), Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies, Association for the Study of Nationalities, Pracownia Obszaru Postjugosłowiańskiego (Uniwersytet Warszawski), Rada Fundacji Sławistycznej, Rada Naukowa Instytutu Sławistyki PAN.

Zrealizowała osiem staży zagranicznych i pobytów naukowych: w Instytucie Etnologii Czeskiej Akademii Nauk, w Instytucie Sławistyki im. Jana Stanisława Słowackiej Akademii Nauk, w Centrum Badawczym świętych Cyryla i Metodego Bułgarskiej Akademii Nauk, Instytucie Etnologii i Folklorystyki w Zagrzebiu, ASEES Summer Convention dla młodych badaczy, dwukrotnie otrzymała stypendium Zagrzebskiej Szkoły Sławistycznej, realizowała również Staff Mobility For Teaching, ERASMUS+ na Uniwersytecie w Zagrzebiu. Odebrała liczne kwerendy biblioteczne, archiwalne i badania terenowe.

Na podkreślenie zasługuje współpraca z Instytutem Etnologii i Folklorystyki w Zagrzebiu, którą zainicjowało otrzymanie stypendium Instytutu w 2018 roku, w znacznym stopniu przyczyniło się ono do zebrania materiału do książki habilitacyjnej, zaowocowało wydaniem poszerzonej książki o chorwackim plakacie i współpracą z badaczami Instytutu w czterech projektach.

Pani Doktor szczególnie dużo uwagi poświęca również badaniom związanym z obszarem Ukrainy: współorganizowała Bukowiński Festiwal Nauki oraz konferencję, której pokłosiem jest wieloautorska monografia poświęcona Bukowinie. Pobytu naukowe i dydaktyczne związane z nauczaniem języka polskiego realizowała w Berdiańsku. Zainicjowała naukę języka ukraińskiego w IS PAN, współrealizowała projekt dotyczący narracji wizualnych we współczesnej Ukrainie.

Habilitantka realizuje lub realizowała wspólne projekty z zagranicznymi Akademiami Nauk: Bułgarską, Czeską i Słowacką. Problemowa różnorodność podejmowanych badań świadczy o ogromnym potencjale dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk. Badanie te oscylowały między *urban studies*, *memory studies*, pogranicznością, modelami biblijnymi, zmianami społecznymi, populizmem, wizualnymi narracjami, nekrorewerencją i obejmowały okres od średniowiecza do współczesności.

Aktywność naukowa, grantowa, konferencyjna i publikacyjna dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk jest imponująca. Została ona przejrzyście i skrupulatnie przedstawiona w Wykazie osiągnięć naukowych. Natomiast w Autoreferacie Habilitantka proponuje podział swych naukowych eksploracji na trzy pola badawcze. Pierwsze z nich *Między agonem a obrazem* stanowią swoiste poszerzenie zagadnień opisanych w książce, są – podobnie jak książka – owocem realizowanego grantu *Wizualne artykulacje oporu politycznego w Serbii i Chorwacji po roku 2000* (SONATA NCN). To finezyjne analizy (drukowane i prezentowane na konferencjach) dotyczące tego, „w jaki sposób polityczny agon – przestrzeń konfrontacji i sporu – znajduje swoje odzwierciedlenie w obrazach, które dokumentują, komentują lub przekształcają społeczne napięcia” (Autoreferat s. 15). Dotyczą one zarówno współczesności, jak i początków organizowanych na badanych obszarach protestów (z roku 1918).

Drugi kompleks własnych badań obejmuje Autorka wspólnym tytułem *Kody wizualne Europy Środkowej – sztuka czytania całości*. Wykracza tutaj poza obszar Chorwacji i Serbii, przyjmując ideę transkulturowości i wzajemnego przenikania. Zajęła się więc kodami wizualnymi Bukowiny, Słowacji a zwłaszcza Ukrainy (to przestrzeń coraz mocniej obecna w jej badaniach, aktualnie być może równie ważna jak Chorwacja).

Trzeci wyróżniony blok badawczy *Wędrowki idei, mitów i znaczeń* jest w największej mierze efektem zaangażowania w projekcie dotyczącym idei wędrownych, którego owocem jest dziesięciotomowy *Leksykon idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek* – dzieło fundamentalne dla polskiej slawistyki. Habilitantka opracowała 25 haseł dotyczących kultury Chorwacji oraz Bośni i Hercegowiny. W odniesieniu do kultury Chorwacji – rewolucja, ewolucja, historia (t. 2) agraryzm, anarchizm, socjalizm (t. 9), kapitalizm, ojczyzna, polityka (t. 8) reformacja (t. 7), tradycja (t. 6), kultura, kształcenie (t. 5) oraz naród (t. 3). W odniesieniu do kultur Bośni i Hercegowiny – agraryzm (t. 9) i reformacja (t. 7). Hasła słownikowe przygotowane są z niezwykłą rzetelnością, w oparciu o istotne dla poszczególnych zagadnień bardzo różnorodne źródła (od rozproszonych artykułów prasowych, poprzez rozpięte w czasie opracowania naukowe lub popularnonaukowe, wystąpienia programowe do dzieł artystycznych, zwłaszcza literatury; niektóre z nich przy tej okazji są dopiero odkrywane polskiemu czytelnikowi), przy zachowaniu koniecznego naukowego dystansu zarówno wobec opracowań, jak i prezentowanej narodowej optyki. To interdyscyplinarne artykuły łączącego badania kulturowe, literaturoznawcze, filozoficzne,

politologiczne, socjologiczne, antropologiczne, historyczne (w tym historia pojęć i idei), postkolonialne/postzależnościowe, pamięciologiczne.

Rozległe swoje zainteresowania i kompetencje dr Wróblewska-Trochimiuk stale poszerza. Każdy z publikowanych tekstów ma dużą teoretyczną i problemową wagę oraz wielką wartość poznawczą. Najczęściej artykuły i rozdziały monografii utrzymane są w ryzach naukowego wywodu, metodologicznej i terminologicznej dyscypliny. Zdarzają się i takie, w których ujawnia się eseistyczna lekkość (*Revolucijska imaginacija 1918. Hrvatsko hrvanje s europskim kontekstom*) lub większa referencyjność, sprawozdawczość (*Mile martwe dziewczyny*). Niezależnie od charakteru, wszystkie publikacje Habilitantki mają wielkie walory poznawcze. We wszystkich widać dbałość o strukturę, koncept kompozycyjny i „nazewniczy” odzwierciedlony np. w tytułach rozdziałów.

Aktywność naukowa, grantowa, konferencyjna i publikacyjna Habilitantki jest imponująca i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Pani doktor Ewa Wróblewska-Trochimiuk prowadziła regularne zajęcia dydaktyczne w trakcie studiów doktoranckich, zarówno przedmioty z oferty programowej (zgodne z jej naukowymi zainteresowaniami Antropologia kultury, Wiedza o sztuce Chorwacji, Kultura popularna z elementami audiowizualności – Chorwacja, Antropologia współczesności Chorwacji), jak i warsztaty autorskie (Propaganda w tekstach kultury popularnej, Fotografia w kulturze. Kultura w obiektywie, Imagi-nacja. Prikazi nacionalnog identiteta u vizualnoj kulturi država bivše Jugoslavije). Była promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim Tijany Vuković (rozprawa pt. *Regaining the Past - Post-Yugoslav Identity in the Period of Transition, the Case of Formal and Alternative Institutions of Culture and Art in Serbia (2000–2018)*, Wydział Artes Liberales, Uniwersytet Warszawski, rozprawa obroniona w 2021 r. – promotorka: prof. Jolanta Sujecka) i jest promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim Patrycji Chajęckiej (rozprawa pt. *Przemiany obrazu Zagrzebia w prozie chorwackiej po 1918*, Szkoła Doktorska Anthropos – promotorka: dr hab. Grażyna Szwat-Gyłybow, prof. IS PAN).

W punkcie dotyczącym działalności organizacyjnej w Autoreferacie Kandydatka wymienia: w latach 2015–2019 kierowanie Zespołem Obsługi Badań Naukowych,

koordynowanie pozyskiwaniem grantów w IS PAN oraz działalność sprawozdawczą. W latach 2019–2023 pełniła funkcję Zastępczyni Dyrektora ds. Ogólnych, sprawując pieczę nad sprawami organizacyjnymi i administracyjnymi IS PAN. Od 2013 do 2023 roku była przedstawicielką IS PAN w Koalicji Otwartej Edukacji. W latach 2016-2019 pełniła funkcję Wiceprezeski Fundacji Sławistycznej. W tym czasie była odpowiedzialna za pozyskiwanie środków oraz realizację licznych projektów upowszechniających naukę (w ramach programu DUN MNiSW). Od 2019 roku jest członkinią Rady Naukowej Fundacji Sławistycznej.

W ramach popularyzowania nauki Habilitantka zajmowała się stroną www oraz fanpage na Facebooku IS PAN, dbając o promocję instytucji. Uczestniczyła w wydarzeniach promujących efekty badań własnych i zespołowych. Występowała jako prelegentka na Festiwalu Nauki w Warszawie. Brała udział w debacie wokół „Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach”, zorganizowanej przez Instytut Sławistyki PAN oraz Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy i Bibliotekę Główną Województwa Mazowieckiego oraz Bibliotekę Publiczną i Czytelnię Naukową w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy. Uczestniczyła w Kongresie Historii Pojęć organizowanym przez History of Concepts Group z prezentacją „Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach”, a także jako moderatorka debaty „Modern Humanities and the Question of Scientific Prejudices”. Brała udział w „Czytaniu Narodowym” w Berdiańsku (Ukraina) w 2019 r. Wygłosiła wykład nt. literatury Bałkanów dla młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego im. Słowackiego w Warszawie w ramach Festiwalu "Czerwiec z Bałkanami" (03.06.2019). Jest inicjatorką i współorganizatorką otwartego seminarium lekturowego „Świeżo napisane” prowadzonego w Instytucie Sławistyki PAN. Udzieliła kilku wywiadów nt. prowadzonych badań (m.in. Polskie Radio: <https://tiny.pl/77tyd-d7> czy <https://www.fnp.org.pl/co-media-spolecznościowe-moga-powiedzieć-o-nowym-społeczeństwie-ukraińskim/>), przygotowała kilka artykułów prasowych nt. przedsięwzięć, za które była odpowiedzialna, a także zorganizowała międzynarodową polsko-ukraińską debatę z udziałem naukowców/-czyn i środowiska dziennikarskiego pt. *O mediach w czasie wojny: Obywatelska Ukraina. Obrazy i narracje*.

Informacje na temat tej działalności czerpię z przygotowanych dokumentów habilitacyjnych. Dokumentacja została starannie przygotowana, podział dorobku jest klarowny, a opisy wyczerpujące. Habilitantka jest pracownikiem mocno zaangażowanym w działalność macierzystej jednostki, wykazuje się pod tym względem bardzo dużym dorobkiem i sukcesami. Wysoko oceniam również tę stronę aktywności dr Wróblewskiej-Trochimiuk. Jej

osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę pozwalają na ubieganie się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie nauk o kulturze i religii.

Przedstawiony dorobek naukowy Pani dr Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk jest nowatorski, zróżnicowany, a jednocześnie spójny, funkcjonuje w międzynarodowym obiegu naukowym, co jest wielkim walorem współczesnej humanistyki i stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny, w ramach której prowadzone jest postępowanie. Oceniając dorobek naukowy Ewy Wróblewskiej-Trochimiuk z przekonaniem **konkluduję, że spełnia on wymogi** stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego, który będzie formalnym potwierdzeniem jej badawczej samodzielności i **wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego**. Rozprawa habilitacyjna stanowi poważne osiągnięcie naukowe, jest pionierska i poszerza wiedzę o współczesnej kulturze Chorwacji i Serbii, w zupełności spełnia wymogi przewidziane w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego i odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.).

Krystyna Pieniążek-Marković

(w Poznaniu, 5.10.2025.)